

Wybrane aspekty oceniania i ewaluacji w nauczaniu z wykorzystaniem e-learningu

Współcześnie zarówno nauczyciele, jak i badacze zauważają, że narzędzia – w tym te związane z wykorzystaniem intelektu, np. technologie internetowe – mogą zmieniać osobowość użytkownika. Dotyczy to nie tylko uzależniania, lecz także porządkowania rzeczywistości wokół siebie. Narzędzia oddziaływały na ludzi od zawsze, a nie od dziś wiadomo, że pod wpływem posługiwania się nimi przekształca się sposób działania człowieka, wyrabiają się określone nawyki, kształtuje się sposób myślenia, zmienia organizacja życia. Dlatego i narzędzia, i sposób ich używania są istotnymi elementami wychowania i edukacji. Nowe technologie mogą pomóc w rozwiązywaniu problemów szkolnictwa. W szczególności niełatwa dla kształcenia organizowanego w szkole jest kwestia ewaluacji, oceniania oraz istotny w tym kontekście problem indywidualizacji.

Wprowadzenie nie całkiem pedagogiczne

Rozważania rozpocznę od przytoczenia za Arnoldem Gehlenem myśli Paula Alsberga (występującej również u innych antropologów): „Od początku istnienia człowieka towarzyszy mu technika, niesie więc ona za sobą pierwotnie tyle inteligencji, ile ma on sam. Tę wewnętrzną zależność ukazują nam jeszcze bliżej Alsberg, Ortega y Gasset i inni, wyprowadzając niezbędną technikę z niedostatków narządów człowieka. (...) Byłby to przykład zasady zastępowania narządów, obok której występuje zasada odciążania narządów i zasada przekraczania ich wydolności. Kamień w dłoni odciąża i zarazem podnosi efekt bijącej pięści; wóz, dosiadane zwierzę odciążają nas w ruchu pieszym i znacznie przekraczają naszą wydolność” (Gehlen, 2001, s. 146).

Technika istnieje od momentu pojawienia się człowieka, a antropologia łączy jej obecność z naszymi potrzebami. Jednym z głównych powodów powstawania nowych technologii jest uświadamianie sobie istniejących problemów. Mechanizm ten dobrze ilustruje historia Talesa i kłopot ze zmierzeniem rzeki, który nieoczekiwanie zaowocował wykorzystywanym do dziś twierdzeniem o proporcjonalności odcinków, czy przypadek Archimidesa i jego sławnej kąpiel – to dzięki niej nauka wzbogaciła się o prawo wyporności cieczy. Zwykle u zarania jest cel, który chcemy osiągnąć, oraz przeszkody stojące na drodze do jego realizacji. Podobnie media elektroniczne, w tym internet, są narzędziem zastępującym czy odciążającym działania człowieka oraz zwiększającym ich efektywność. Nie oznacza to jednak, że technika – a więc i środki

masowego przekazu – nie może być źródłem udręki oraz przyczyną przekształcania kultury i cywilizacji (nie zawsze korzystnego, w szczególności z punktu widzenia odchodzącej epoki).

Rozwijająca się technologia prowadzi do zmian środowiska życia człowieka. Jak zauważa Romuald Dobrzeński, „postęp naukowo-techniczny, zwłaszcza w kierunku nowych elektronicznych mediów i multimediów, prowadzi do zmian nie tylko ludzi dorosłych, lecz także dzieci” (Dobrzeński, 2010, s. 45), natomiast Bronisław Siemieniecki podkreśla, że: „zanurzenie się współczesnej cywilizacji w mediach powoduje, że występuje coraz silniejszy związek naszych zachowań z wirtualnym światem” (Siemieniecki, 2002, s. 43). Badacze zjawisk medialnych podkreślają, że każde narzędzie, a tym

Program „Narodowy 2.0”

Zaproszenie dla wszystkich pracowników systemu oświaty do wzięcia udziału w bezpłatnych internetowych kursach języków obcych. Celem programu „[Narodowy 2.0](#)” jest upowszechnienie nowoczesnych multimediów edukacyjnych w systemie oświaty poprzez kształcenie językowe. Sposobem na jego realizację jest zaangażowanie w proces wdrażania tej innowacji szerokiego grona reprezentantów środowiska oświatowego.

▶ bardziej tak związane z intelektem, jak instrumenty przetwarzania informacji, zmienia osobowość użytkownika. Przekształca jego sposób działania, absorbuje czas, wyrabia określone nawyki, kształtuje sposób myślenia, zmienia organizację życia.

Współczesna edukacja powinna uwzględniać media nie tylko jako istotny element kultury czy innych zjawisk społecznych, lecz także jako skuteczne narzędzie – jednak ze wszystkimi konsekwencjami tego faktu. W szczególności ważne są tu nowe media, media cyfrowe, w tym internet. Jest to istotne, ponieważ, jak wskazują eksperci, „wykorzystanie komputera na lekcji doskonale stymuluje różnorodne sytuacje dydaktyczne, daje uczniom możliwość indywidualnej pracy i stymuluje do samodzielnego rozwiązywania problemów, dostarczając rozlicznych aktywizujących i mobilizujących bodźców” (Siemieniecki, 1994, s. 16, por. Siemieniecki, 1999).

Szkoła podstawowa czy gimnazjum, których zadaniem i celem działania jest ciekawe i skuteczne nauczanie (warto tu zauważyć, że uczyć oznacza tyle, co przekazywać wiedzę i mądrość, a nie jedynie zbiory informacji czy wiadomości), podobnie jak wszystkie instytucje związane z edukacją, napotykają podczas swoich działań szereg rozmaitych problemów. Możemy wśród nich wymienić:

- różnicowanie potrzeb i możliwości uczniów, mających odmienne wymagania;
- różnicowanie środowisk społecznych, z których pochodzą uczniowie;
- brak czasu na powtarzanie i utrwalanie wiadomości, co wiąże się m.in. z przeładowaniem programów, ale również ze zmężeniem jednostajnością;
- brak wsparcia ze strony rodziców, którzy nie mają czasu i możliwości, aby pomagać dzieciom w nauce.

Problemy współczesnej szkoły były tematem wielu rozpraw i polemik, nie będą ich w tym miejscu streszczać czy komentować. Chciałbym natomiast zwrócić uwagę na potrzebę poszukiwania sposobów i narzędzi służących rozwiązywaniu problemów współczesnej szkoły.

Problem indywidualizacji i propozycja komplementarna

W szczególności nietatwa dla kształcenia organizowanego w szkole jest kwestia jednostkowego podejścia do ucznia. Stefan Mieszalski zestawia dwa problemy kluczowe dla takiej metody nauczania – jej warunki i wyniki – i opisuje cztery modele ujęcia indywidualizacji procesu kształcenia w relacji do przynoszonych przez niego rezultatów (Mieszalski, 2001). Podejście to zostało zilustrowane w tabeli 1. Wskazane w niej

modele, za wyjątkiem modelu A, mają swoje odniesienia w praktyce nauczania i tradycji dydaktycznej.

Model A nie byłby możliwy do zrealizowania na gruncie dydaktyki tradycyjnej. Umieszczono go w zestawieniu, ponieważ wynika z przyjętego schematu myślowego, nie ma natomiast odniesienia praktycznego. W tradycji dydaktycznej całkowicie bezpodstawne wydawało się oczekiwanie, że przy jednakowych dla wszystkich uczniów warunkach uczenia się osiągną oni identyczne wyniki. Trzeba by założyć, że w takiej sytuacji cechy indywidualne uczniów albo nie wpływałyby na wyniki, albo nie miałyby znaczenia. Wróć jeszcze do tego modelu, ponieważ w świetle komplementarnej koncepcji kształcenia powstaje nowa perspektywa analizy tego zagadnienia, będąca potwierdzeniem założeń antropologii kulturowej przywołanych we wstępie do niniejszych rozważań.

Model B natomiast dotyczy placówek edukacyjnych, w których, w procesie organizacji warunków nauki, ignoruje się cechy indywidualne poszczególnych uczniów, co musi znajdować odzwierciedlenie w zróżnicowaniu osiągniętych przez nich wyników.

Model C stanowi istotne wyzwanie dla edukacji organizowanej na bazie przekazów ▶

		Wyniki	
		Jednakowe	Różne
Warunki	Jednakowe	A	B
	Różne	C	D

Tabela 1. Modele podejścia do indywidualizacji

► medialnych. Zakłada się w nim, że każdy uczeń otrzyma program dostosowany do własnych cech, co doprowadzi do ujednolicenia wyników nauczania. Przewiduje się, że będą one oczywiście bardzo dobre (nie należy tego jednak wiązać z ideą stuprocentowej zdawalności egzaminów lansowaną wspólnie z reformą 10-latk). Jest to metoda uniezależnienia wyników od tego, co młody człowiek wnosi ze sobą do szkoły. Wynika to ze zindywidualizowanej strategii nauczania dobranej do potrzeb ucznia oraz preferencji wynikających ze stylu uczenia się. W tradycji dydaktycznej odnajdujemy przykłady takiego postępowania m.in. w idei szkoły twórczej Henryka Rowida.

Model D jest typowy dla niektórych szkół alternatywnych czy eksperymentalnych, np. Summerhill Alexandra S. Neila, jego założenia w wielu punktach przypominają poglądy Édouarda Claparéde'a. Najistotniejszy wydaje się tutaj proces rozwoju i edukacji, gdyż to ze względu na niego organizuje się kształcenie. W takiej sytuacji wyniki odsunięte nieco na dalszy plan nie są najistotniejsze i mają prawo być zróżnicowane.

Polscy dydaktycy, m.in. Kazimierz Sońnicki czy Władysław Zaczyński, od dawna wskazywali, że tylko edukacja wielopłaszczyznowa, odwołująca się nie jedynie do sfery poznawczej, ale również do innych aspek-

tów psychiki (takich jak np. emocje) i tą drogą prezentująca poza wiedzą również system wartości i postaw, pozwoli wychować i wykształcić człowieka dobrze przygotowanego do przyszłego życia.

Niezbędne są poznanie intelektualne i przeżycie, a co za tym idzie – konieczna jest także aktywność, czyli działanie będące aktem woli. Połączenie faktów, a więc wiedzy o świecie i ludziach (wraz z ich prawdziwością poznawaną dzięki przeżywaniu) oraz emocji, uczuć i aktów woli staje się dla nas wartością „której chcemy bronić i dla której chcemy pozyskać innych” (Sońnicki, 1963, s. 139). To właśnie dzięki aktywności jesteśmy w stanie poznać rzeczywistość i określić jej wartość. Każde działanie zachodzi w relacji z innymi ludźmi i przyjmuje rozmaite formy, może być zabawą, grą, poszukiwaniami, wyznaniami, próbami.

We wspomnianych kontekstach technologii i indywidualnych potrzeb szczególnego znaczenia nabiera koncepcja kształcenia komplementarnego, której nazwę zaproponował Maciej Tanaś (Mischke, Stanisławska, 2006, s. 7). Wykracza ona poza to, co w tradycji e-learningu nazywano kształceniem równoległym (*b-learning*), zakłada się w niej, że „w toku procesu nauczania–uczenia się powinniśmy łączyć w sposób elastyczny kształcenie tradycyjne i charakterystyczną dla

niego komunikację bezpośrednią z kształceniem zdalnym wykorzystującym Internet i inne rodzaje mediów. Istotą kształcenia komplementarnego jest łączenie tych dwu trybów kształcenia tak, by poszczególne elementy były ze sobą komplementarne, czyli uzupełniały się wzajemnie. Szczególne miejsce wśród wspomnianych mediów zajmują komputer i Internet” (Czarkowski, 2009, s. 189).

Założeniem nowej koncepcji, stawiającej w centrum człowieka (ucznia), jest przekonanie, że nauczanie–uczenie się jest drogą rozwoju nie tylko poznawczego czy intelektualnego, lecz także osobowego. Założenie to odnosi się również do nauczyciela będącego w tym samym stopniu podmiotem tego procesu i podlegającego wynikającym z niego zmianom.

Kształcenie komplementarne jest metodą samorealizacji ucznia i nauczyciela pojmowanych jako osoby (por. Czarkowski, 2012), a każdy jego element powinien być dostosowany do promowanych umiejętności i wartości. Należy tu podkreślić, że sposób podejścia do pracy grupowej wpływa na charakter rezultatów uczenia się. Jak wykazują wyniki badań przeprowadzonych przez naukowców w różnych krajach, sam fakt organizacji tego typu zajęć nie oznacza konieczności podjęcia współpracy (Kaye, 1995, ►

► s. 192–223). W tej sytuacji kluczowe jest budowanie właściwego środowiska, które samo stanie się narzędziem kształcenia. Nowoczesna technologia cyfrowa pozwala na stworzenie wokół ucznia środowiska edukacyjnego pełnego wielu różnych komunikatów i informacji uczących.

Niezwykle ważną rolę mogą tu odegrać internet oraz platformy e-learningowe – wykorzystywane nie jedynie do uczenia na odległość, ale właśnie w nietypowy dla nich synchroniczny sposób. Kluczowa może stać się tu rola nauczyciela, który jest nie tylko strażnikiem tych skarbów, lecz także przede wszystkim przewodnikiem pozwalającym uczniowi odnaleźć właściwą dla niego drogę poznawania i zrozumienia rzeczywistości. Internet, z racji uwarunkowań związanych z produkcją i publikacją szkolenia (treści uczących), wymaga jednak od organizatorów kształcenia (nauczycieli, administracji oświatowej, innych osób przygotowujących kursy) starannego przygotowania prezentowanego materiału, ukazującego treści w sposób wielostronny.

Znaczącymi elementami realizacji komplementarnej koncepcji kształcenia są pobudzenie aktywnej i – najlepiej – twórczej postawy uczących się, jak również otwartość nauczyciela na ich potrzeby i oczekiwania. Ponadto istotny jest nienowemu już postulat pobudzania

ucznia do aktywności poznawczej i poszukiwań. Jednak, jak twierdzi Jerome S. Bruner, „by człowiek mógł wyszukiwać i znajdować prawidłowości i związki w otoczeniu, musi być on uzbrojony w oczekiwanie, że jest coś do wykrycia, a skoro oczekiwanie pobudzi go do działania, musi opracować sposoby szukania i znajdowania. Jednym z głównych wrogów takiego oczekiwania jest założenie, że w otoczeniu nie da się znaleźć niczego w rodzaju prawidłowości czy związków” (Bruner, 1978, s. 665–666). Zatem zadaniem przekazu musi być ukazanie związków, które można i warto poznać oraz zrozumieć. Duże znaczenie ma postulat konstruktywizmu wskazujący na budowanie struktury wiedzy przez uczącego się. Największy wróg tego procesu to nieuzasadnione przeładowanie programu nauczania. W tym przypadku zachodzi trudniejsza sytuacja poznawcza, np. brak stałej możliwości kontaktu, zadawania pytań itp., co przy mało spójnym przekazie może łatwo prowadzić do poczucia chaosu. W konsekwencji uczeń nie podejmie nawet próby zrozumienia problemu.

Odnosząc się do wcześniej omawianego **modelu A** – w którym indywidualizacja w tradycyjnym ujęciu była niemożliwa do osiągnięcia, a wprowadzenie jednakowych warunków ewokowało różne wyniki i jednocześnie wpływało na ich nieistotność – możemy zauważyć, że w świetle założeń

komplementarnych spojrzenie na indywidualizację ulega istotnej zmianie. Na gruncie tej koncepcji niebezpieczne staje się oczekiwanie, by przy jednakowych warunkach kształcenia wszyscy uczniowie mogli osiągnąć identyczne wyniki. Kluczem jest odwrócenie założeń. Przyjmując, że cechy indywidualne uczniów mają fundamentalne znaczenie dla wyników kształcenia, czynimy je punktem wyjścia do organizacji warunków procesu nauczania–uczenia się, by każdy uczeń mógł w nim odnaleźć odpowiednią dla siebie drogę realizacji celów. Przy czym warunki te są jednakowe dla wszystkich uczniów (por. Czarkowski, 2009, s. 182–200).

W swojej istocie koncepcja kształcenia komplementarnego jest szczególnie przyjazna uczniowi o specyficznych potrzebach edukacyjnych, wyjątkowych zainteresowaniach oraz wszystkim, którzy ze względu na zdolności, dysfunkcje, potrzeby czy pasje potrzebują specjalnie opracowanego toku nauki. Dotyczy to również problemu oceniania i ewaluacji. Przyjęcie założenia o zindywidualizowanym charakterze procesu edukacji ewokuje konieczność ewaluacji w zakresie jednostkowego podejścia do ucznia i wykorzystania stworzonych możliwości oraz konieczność indywidualizacji procesu oceniania przynajmniej w zakresie jego tempa. ►

► Próba konkretyzacji

Przykładem propozycji realizowanej w duchu kształcenia komplementarnego, łączącej tradycje polskiej szkoły i nowe technologie, jest [WSIPnet](#). Jest to platforma edukacyjna, z której obecnie mogą korzystać gimnazjaliści z klas pierwszych. Zaplanowano jednak rozwój przedsięwzięcia i już wkrótce baza materiałowa będzie służyła także uczniom szkół podstawowych i liceów. Wykorzystano tutaj z jednej strony możliwości stworzone przez nową technologię, z drugiej zaś – wielki dorobek oraz doświadczenie [Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych](#) w zakresie przygotowywania podręczników oraz publikacji edukacyjnych. Na podkreślenie zasługuje szczególnie to, że umieszczono tam sprawdzone i dobrze funkcjonujące ćwiczenia znane już wcześniej w wersji papierowej. Są one dostępne dla uczniów, nauczycieli i rodziców.

System sam na bieżąco sprawdza poprawność rozwiązania zadań, koryguje błędy i udziela informacji zwrotnej - ocenia. Efektem jest satysfakcja ucznia z dobrze wykonanej pracy, tym cenniejsza, że pojawia się bezzwłocznie, a nie dopiero podczas następnej lekcji lub (jak również bywa) wcale.

Ważną cechą narzędzia jest również to, że zarówno uczeń, jak i nauczyciel lub rodzic łatwo może sprawdzić, które kompetencje

warto jeszcze poćwiczyć, a które opanowane są znakomicie.

Stosowanie tych rozwiązań oznacza dla uczniów:

- przyjazne środowisko uczenia się,
- brak przymusu czasowego,
- brak lęku przed ośmieszeniem się,
- możliwość powtarzania.

Warto także pamiętać, że metoda ta jest dobrym przygotowaniem do samokształcenia i pozwala zdobyć ważne kompetencje kluczowe w zakresie samodzielnego i świadomego kontrolowania i konstruowania własnej wiedzy, a także uczenia się zgodnie z oczekiwaniami, pragnieniami, zainteresowaniami czy samodzielnie postrzeganymi potrzebami.

Dla nauczycieli natomiast wykorzystywanie tej platformy może oznaczać:

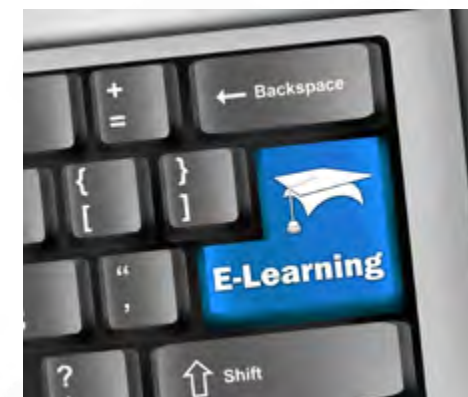
- możliwość różnicowania procesu kształcenia,
- systematyczną analizę wyników nauczania-uczenia się,
- lepszą organizację i planowanie kształcenia swoich uczniów,
- wsparcie w czynnościach administracyjnych,
- dodatkowy kanał komunikacji z uczniami.

Niewątpliwą zaletą jest również to, że nauczyciel może korzystać z systemu w dowolnym stopniu. Jeżeli nie odczuwa takiej potrzeby, nie używa go i posługuje się tradycyjnymi wersjami podręczników i ćwiczeń. System jest elastyczny tak samo dla obydwu stron zaangażowanych w proces edukacji – jeżeli nauczyciel chce i widzi taką potrzebę, ma do dyspozycji wszystkie lub wybrane możliwości oferowane przez platformę, ale może również pozostawić w tym zakresie swobodę uczniom, ponieważ swoim wyborem nie ogranicza ich swobody korzystania z zasobów [WSIPnetu](#).

Aspekt oceniania

Proces oceniania definiowany jest jako działanie mające na celu sprawdzenie i pomiar osiągnięć szkolnych. Ma za zadanie sprawdzić, czy uczeń osiągnął postawione na początku cele, czyli przyswoił wiedzę i posiadał umiejętności, i w jakim stopniu (por. Okoń, 1995, s. 339–355). Znacznie rzadziej tradycja dydaktyczna odnosi się tu do postaw i zachowań, pozostawiając je teorii wychowania.

Efektem ewaluacji jest ocena – informacja o wynikach w nauce wraz z komentarzem. W tak rozumianym procesie oceniania poza samą czynnością pomiaru dydaktycznego mamy do czynienia również z procesem komunikowania jego wyników, a więc tym sa- ►

► mym z nadawcą, odbiorcą i komunikatem. Adresatem informacji jest przede wszystkim uczeń jako podmiot procesu uczenia się. Dopiero wtórnie ocena może być kierowana do władz szkolnych – czynnych podmiotów czuwających nad efektywnością lub jakością wykształcenia i analizujących je.

Ocenianie jest też zawsze związane z tworzeniem umownej skali, która służy jako pewien punkt odniesienia efektów pracy danego ucznia do pewnych uogólnionych oczekiwań, z drugiej zaś strony jest formą komunikatu o wynikach pomiaru. Jak z tego wynika, skala to zawsze narzędzie umowne. Edukator przekazuje uczniowi pewien znak: gdy komunikacja ma charakter bezpośredni, może to być gest (niewerbalny znak – uśmiech lub grymas), w świetle przepisów i dla potrzeb dokumentowania procesu jest to zazwyczaj słowo lub symbol (liczba lub litera). Uczeń powinien potrafić ten znak rozszyfrować i zamienić go na pełną, wartościową informację.

Repertuar ocen jest stosunkowo bogaty w rozmaite słowa, znaki i gesty. Większość systemów szkolnych posiada mniej lub bardziej ściśle określone skale, w których symbole mają pewne, w różnym stopniu zarysowane, znaczenie. Mogą to być symbole liczbowe (np. od 1 do 6), literowe (np. od A do F), słowne (np. niedostateczny), ikonicz-

ne (np. skrzywione i uśmiechnięte buźki, co nasuwa skojarzenia z emotikonami) i inne. Jak zauważają teoretycy kształcenia dorosłych, „Prócz stopni, funkcję ocen spełniają także, często stosowane przez wykładowcę, potwierdzenia lub zaprzeczenia, pochwały i nagany, uwagi porządkowe, różne formy wyrażania aprobaty i dezaprobaty” (Pólturzycki, 1991, s. 247). Nie jest istotny rodzaj sygnału, ważne jest jego umowne, zakodowane i zrozumiałe dla ucznia znaczenie.

W e-learningu proces oceniania nabiera szczególnego znaczenia ze względu na charakter samego procesu, a w szczególności na jego pośredniość (Czarkowski, 2012, s. 196). Jednak również tradycyjne kształcenie, realizowane z wykorzystaniem w szerokim zakresie internetu, tworzy potrzebę i możliwości systematycznego i elastycznego oceniania. Nowoczesna technologia pozwala na usprawnienie tego procesu i umożliwia realizację w wirtualnych klasach wielu tych form ewaluacji, które znamy z tradycyjnego nauczania. Możemy tu wymienić i prace pisemne, i testy, i – wreszcie – metody zadaniowe. Metody te niekiedy przybierają również formę samooceny i samokontroli, mamy z tym do czynienia w opisywanym wcześniej [WSIPnecie](#).

Wartością dodaną jest to, że platformy internetowe pozwalają również na spraw-

ne opracowywanie wyników, liczą sumy i średnie ważone, a ponadto umożliwiają uwzględnianie różnych wag poszczególnych ocen składowych. Daje to możliwość jednoczesnej obserwacji i oceny wielu wskaźników, co nie tylko znacząco ułatwia dokonywanie oceny sumatywnej, lecz także usprawnia proces indywidualizacji oceny i całego procesu kształcenia. Często wskazywanym elementem jest tu samodzielność pracy ucznia. W sytuacji równoczesnego realizowania procesu dydaktycznego możliwa jest wszechstronna weryfikacja tej samodzielności, co pozwala na wysoki stopień obiektywizmu pomiaru.

Aspekt ewaluacji

Ewaluacja nie jest najtrafniejszym terminem na określenie badania i funkcjonowania efektywności kształcenia. O wiele bardziej uzasadnione wydają się określenia tradycyjne dla polskiej dydaktyki: diagnoza, ocenianie. Jednak upowszechnienie tego pojęcia (przy braku zgodnych i jednobrzmiących definicji) nasuwa konieczność odniesienia go do procesu kształcenia oraz nauczania z wykorzystaniem internetu (w tym e-learningu). Ewaluacja definiowana jest jako proces systematycznego gromadzenia informacji na temat działania, właściwości i rezultatów programów, personelu oraz produktów, którego celem jest wykorzy-►

Nowy projekt CKE „Wdrożenie systemu informatycznego do e-oceniania”

[Projekt „Wdrożenie systemu informatycznego do e-oceniania”](#) jest realizowany od 15 maja 2012 r. przez CKE i współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007–2013, Działanie 3.2 Rozwój systemu egzaminów zewnętrznych.

Stanowi on kontynuację projektów koordynowanych przez dr. Henryka Szaleńca:

- w latach 2007–2009 „Badania dotyczące podnoszenia jakości narzędzi systemu egzaminów zewnętrznych”, podczas których przeprowadzono pilotaż e-oceniania i przeszkolono 337 egzaminatorów do nowej technologii oceniania;
- w latach 2010–2011 „Przygotowanie systemu informatycznego do e-oceniania”, w ramach którego zakupiono aplikację Scoris do oceniania prac egzaminacyjnych na ekranie monitora oraz przeprowadzono pilotaż e-oceniania, podczas którego 337 egzaminatorów, przewodniczących i innych ekspertów wykorzystano system Scoris w praktyce.

► stywanie zebranych danych do redukcji nieprawidłowości funkcjonowania programu i poprawienie jego efektywności przez specjalistów, a także wspomaganie procesu podejmowania decyzji, które będą uwzględniać to, co owe programy, personel lub produkty robią oraz czego dotyczą (Robson, 1997, s. 152).

Najważniejszym problemem ewaluacji jest kwestia jakości w kształceniu. Dyskusja o tym, czym jest jakość, nie przyniosła jednoznacznego rozstrzygnięcia. Warto jednak odpowiedzieć na pytanie, jak należy rozumieć słowo „jakość”. Analiza literatury przedmiotu pozwala skonstruować trzy definicje tego pojęcia, spośród których dwie pierwsze spotykają się z aprobatą i zdobędą szerokie grono zwolenników (por. Bonstingl, 1999):

- Rozumienie jakości jako czegoś, co zadowala lub zachwyca klienta, wywodzi się z filozofii Platona i ma swoje źródło w postrzeganiu jej jako pewnego stopnia doskonałości. Odkrywcą i propagatorem takiego pojmowania jakości był Amerykanin William Deming, który stworzył teorię TQM (*Total Quality Management*). Warto więc zauważyć, że jakość, podobnie jak piękno, jest w tej koncepcji sądem wartościującym, wyrażanym przez użytkowników.

- Definicja druga wywodzi się niewątpliwie z filozofii Arystotelesa. Głosi bowiem, że jakość to bliskość lub stopień realizacji pewnych cech, założeń itp. oraz że to ona sprawia, że rzecz jest rzeczą, którą jest. Tak rozumiana koncepcja jakości odnosi się do pewnych zewnętrznie mierzalnych cech. Standard jest w niej określeniem (opisem), definicją badanych cech, a jednym z nich, ale nie jedynym, jest realizacja celów kształcenia.

- Obecnie w edukacji i zarządzaniu stosowana jest najczęściej koncepcja będąca połączeniem obu tych sposobów patrzenia na problem jakości, reprezentująca podejście nastawione na realizację określonych celów.

Kluczowym elementem podnoszenia jakości nauczania prowadzonego z wykorzystaniem platform internetowych jest systematyczne jej badanie, zarówno w zakresie satysfakcji i motywacji uczestników procesu kształcenia (nie tylko uczniów), jak i osiąganych wyników, w tym celów i stopnia realizacji standardów. Dlatego wspólnie trudno wyobrazić sobie dobrze prowadzone szkolenie metodą e-learningu lub wykorzystujące e-learning jako jego część (np. zgodnie z założeniami kształcenia komplementarnego), które nie przewiduje systematycznego badania efektów procesu

edukacji i zadowolenia jego uczestników. Jest to niezbędny warunek efektywności procesu kształcenia. Warto zauważyć, że kluczową kwestią jest badanie wyników, a nie samo ocenianie. Platformy e-learningowe – niekomercyjne, np. Moodle, i komercyjne – są wyposażone w stałe moduły, które pozwalają mierzyć wszystkie te parametry.

Kontrowersyjna próba podsumowania

S. Mieszalski, podsumowując jedną z konferencji poświęconych mediom w edukacji, powiedział: „Na styku szkoły i komputerów iskrzy w obłoku mgły”. Internet i nauczanie realizowane z jego wykorzystaniem wciąż budzi w nas jednocześnie zainteresowanie i niepokój. Świadomi nauczyciele i pedagodzy widzą, jakie możliwości niosą ze sobą nowe technologie. Nie mogą jednak pozostać ślepi na związane z nimi zagrożenia dla uczestników procesu nauczania–uczenia się, oraz wychowania. Odpowiedzią na problemy jest racjonalny monitoring i ewaluacja. Tu jednak rodzą się również nowe pytania. Warto bowiem zauważyć, że ciągłe obserwowanie niesie ze sobą również pewne niepokoje. Zwiększająca się kontrola instytucji wobec obywatela stwarza potencjalne zagrożenie dla wolności osobistych. Jak zauważają badacze, „Nawet jeżeli dziś jeszcze nie odczuwamy tego, nie jest to pro-►

Raport *Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna w Polsce*

[Publikacja](#) ta jest pionierską próbą zdefiniowania zakresu edukacji medialnej i informacyjnej oraz przełożenia jej na język konkretnej wiedzy i umiejętności. Katalog zawiera listę kompetencji opracowanych dla wszystkich grup wiekowych – od wychowania przedszkolnego aż po kształcenie ustawiczne. Obejmuje szeroki przekrój tematów, takich jak umiejętność korzystania z informacji, etyka i wartości w komunikowaniu, prawo mediów czy język komunikatów medialnych.

►blem jedynie potencjalny lub artystyczna wizja autorów *Wroga publicznego*. Nadużycia w tym zakresie są możliwe, a tym samym mogą stanowić zagrożenie dla prywatności zarówno osób publicznych, jak i zwykłych obywateli. Niesie to ze sobą kolejne wyzwania dla edukacji, w szczególności tej realizo-

wanej za pośrednictwem internetu. Tylko bowiem posiadanie odpowiednich umiejętności posługiwania się owym narzędziem może uchronić nas przed atakami internetowymi lub też odpowiednio na nie przygotować" (Postek, Ledzińska, Czarkowski, 2010, s. 99–108). W tym kontekście umie-

jętne i świadome wykorzystanie internetu w edukacji, nawet na lekcji fizyki czy matematyki, jest wyzwaniem w zakresie edukacji obywatelskiej.

Jakub Jerzy Czarkowski

Bibliografia

Bonstingl J.J., (1999), *Szkoły jakości. Wprowadzenie do Total Quality Management w edukacji*, Warszawa: CODN. | Bruner J.S., (1978), *Poza dostarczone informacje. Studia z psychologii poznawania*, Warszawa: PWN. | Czarkowski J.J., (2009), *Kształcenie komplementarne człowieka dorosłego*, „Rocznik Andragogiczny”. | Czarkowski J.J., (2012), *E-learning dla dorosłych*, Warszawa: DIFIN. | Dobrzeński R., (2010), *Wpływ mediów elektronicznych na środowisko życia dziecka*, „Zeszyty Naukowe” SWPW, nr 46, Płock–Wyszków. | Gehlen A., (2001), *W kręgu antropologii i psychologii społecznej*, Warszawa: Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”. | Mieszalski S., (2001), *Dylematy związane z indywidualizacją pracy szkoły*, [w:] Denek K., Zimny T.M. (red.), *Edukacja jutra – V Tatrzańskie Seminarium Naukowe*, Częstochowa: Menos. | Kaye A., (1995), *Computer supported collaborative learning*, [w:] Heap N., Thomas R., Einon G., Mason R., Mackay H., *Information technology and society*, Londyn: SAGE. | Mischke J.M., Stanisławska A., (2006), [B-learning: kształcić komplementarnie, co z tego wynika i co się z tym łączy?](#), [w:] *Akademia on-line*, vol. 2, Łódź: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomiczno-Humanistycznej; materiał dostępny również pod adresem: (dostęp: 26.05.2012). | Okoń W., (1995), *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak. | Postek S., Ledzińska M., Czarkowski J.J., (2010), *Psychological and pedagogical problems of distance education for adults*, „Problems of Education in the 21st Century”, nr 22. | Półturzycki J., (1991), *Dydaktyka dorosłych*, Warszawa: WSiP. | Robson C., (1997), *Projektowanie ewaluacji*, [w:] Korporowicz L. (red.), *Ewaluacja w edukacji*, Warszawa: Oficyna Naukowa. | Siemieniecki B., (1994), *Komputer w diagnostyce i terapii pedagogicznej*, „Wychowanie na co Dzień”, nr 3. | Siemieniecki B., (1999), *Komputer w diagnostyce i terapii pedagogicznej*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. | Siemieniecki B., (2002), *Kognitywistyka a media i kultura*, „Kognitywistyka i Media w Edukacji”, nr 2 (5). | Sośnicki K., (1963), *Poradnik dydaktyczny*, Warszawa: PZWS.